

Su Sorununa Karşı Belediyelerin Su Etiği İlkelerini Benimsemesi

Müge ÇAĞLAYAN*

Mesut KAYAER**

ÖZ

Su, tarih boyunca tüm medeniyetlerin varlıklarını devam ettirebilmek için en önemli değer olmuştur. Su kaynakları etrafına kurulan medeniyetler, suya hâkim olduklarında gelişip zenginleşirken onu kaybettiklerinde ise kuraklık ve açlık nedeniyle yok olmuşlardır. Günümüzde de su sorununun değişmediği hatta daha da derinleştiği görülmektedir. Hem dünyada hem de Türkiye’de su kaynaklarını korumaya yönelik birçok teknik, politik ve hukuki kararlar alınmıştır. Ancak etik boyutun göz ardı edilmesi sebebiyle su sorunu çözülmek yerine artmıştır.

Çalışmada öncelikle neden su etiği ve ilkelerine ihtiyaç duyulduğu sorusunun cevabı aranmıştır. Suyun yalnızca bir meta olmadığı ve aşkın bir değeri olduğu gerçeği vurgulanmıştır. Dolayısıyla öncelikle suyun ahlaki bir özne olması sebebiyle insanmerkezci anlayışın değişmesi gerekliliğine değinilmiştir. Ayrıca su sorununun çözümü amacıyla tüm dünyada duyarlılığın başladığı 1977 Mar del Plata BM Konferansı’ndan günümüzde kadar yapılmış olan uluslararası girişimlere ve bunların sonuçlarına da yer verilmiştir.

Türkiye’de su yönetimi merkezi yönetim ve yerel yönetimler tarafından yürütülmektedir. Bu çerçevede, çalışmada, Türkiye nüfusunun %93,4’nün büyükşehir, il ve ilçe belediyelerinde yaşaması sebebiyle Belediye su yönetimine odaklanılmıştır. Ayrıca 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda yer alan su yönetimi ile ilgili düzenlemelere de yer verilmiştir. Belediyelerde mevcut su politikalarının değişmesi gerektiği vurgulanmış ve var olan su sorununun çözümü amacıyla su etiği ilkeleri tanımlanmıştır. Su etiği ilkeleri insan ve su arasındaki ahlaki ilişkiyi yeniden tanımlayarak politikaların değişimi için evrensel bir rehber niteliğindedir. Sonuç olarak tüm belediyelerin su etiği ilkelerini benimsemesi su sorununun çözümünde bir yol ve yöntem olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Su Etiği, Kuraklık, Su Yönetimi
JEL Sınıflandırması: H76, Q53, Q58, Q59

Adoption of Water Ethics Principles by Municipalities Against Water Problems

ABSTRACT

Water has been the most important value for civilizations throughout history. Civilizations built around water resources have developed and prospered. Civilizations that did not have water disappeared due to drought and starvation. Today, the water problem has not changed; on the contrary, it has deepened. Measures have been taken to protect water resources both in Turkey and around the world. These measures are technical, political and legal. The water problem has not been solved because the ethical perspective has been ignored.

The study sought to answer why there is a need for water ethics. Water is not only a commodity but also a transcendent value. It is mentioned that the anthropocentric understanding of

* Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora Programı, mugecaglayan@gmail.com, ORCID Bilgisi: 0000-0002-9364-4205

** Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, mkayaer@bartin.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0002-3682-5958

water needs to change because water is also a moral subject. The study also includes the international initiatives organized since the 1977 Mar del Plata UN Conference and their outcomes.

Water management in Turkey is organized by the central government and local government. 93.4% of Turkey's population lives in metropolitan cities, provinces and districts. Therefore, the study focuses on municipalities. In addition, the Metropolitan Municipality Law No. 5216 and the Municipal Law No. 5393 also include regulations on water management. Principles of water ethics were defined to change water policy in municipalities. The principles of water ethics provide universal guidance, redefining the moral relationship between humans and water. As a result, the principles of water ethics are presented as a solution to the water problem in municipalities.

Key Words: *Climate Change, Water Ethics, Drought, Water Management*

JEL Classification: *H76, Q53, Q58, Q59*

GİRİŞ

Mavi gezegen olarak adlandırılan dünyamızın dörtte üçü sularla kaplıdır. Ancak buna rağmen insan kullanımına uygun olan tatlı su miktarı oldukça azdır. Mevcut su miktarının % 1'den çok daha az kısmı ekosistem ve insan kullanımı için uygun su kaynaklarından oluşmaktadır (UN World Water Development Report, 2021). Küresel ısınmanın bir sonucu olarak kuraklık artışının ve kriz haline gelen su sorununun kaynağında ise sorunlu insan ve doğa ilişkisi yatmaktadır. Tarihsel olarak bakıldığında insan ve doğa ilişkisi Antik Çağ'dan başlayarak günümüze kadar dönüşerek gelmiştir. İnsan öncelikle doğayı anlamaya çalışırken zaman içinde özellikle teknoloji ve sanayinin gelişmesine paralel olarak 17. yüzyılda doğaya hâkim olma arzusu içinde olmuştur. Günümüzde ise Antik Dönem ve Orta Çağ'da doğayı anlamaya çalışan ve ona ilahi bir değer atfeden organik dünya görüşü yerini mekanik bir dünya görüşüne bırakmıştır (Görmez, 2018: 14). Sanayinin, teknolojinin ve medeniyetlerin gelişmesi karşısında insanoğlu çevreci yaklaşımlar konusunda aynı ilerlemeyi gösterememiş, bu başarısızlık dünyanın birçok yerinde savaş, açlık, ekolojik kriz ve göç gibi sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Akarsu, 2016: 23-25). Dolayısıyla bu sorunların çözümünde pozitif yasalar çıkartmaktan öte öncelikli olarak ekolojik bir ahlak tesis edilmeye ihtiyaç duyulmaktadır (Özer, 2017: 25).

Bu ihtiyaçtan doğan çevre etiği ise felsefi bir disiplin olarak insan ile doğa arasındaki ahlaki ilişkiyi incelemektedir. Çevre etiği insanın doğal dünyaya karşı davranışlarında ahlak kurallarının da geçerli olmasını savunmaktadır (Des Jardins, 2006: 46). İnsanı diğer canlılardan ayıran ona özgü özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler; değer, ahlak ve vicdandır. Bunlar; insanın davranış değişikliği geliştirmesini, tüketim alışkanlıklarını değiştirmesini, gelecek kuşaklar ve tüm canlı sistemi için yaşanabilir bir dünya bırakmasını sağlamaktadır. Bu anlamda insan ve su ilişkisinde rehber olacak yeni bir etik anlayışa ihtiyaç duyulmaktadır. Yeni bir su etiği, insan-doğa ilişkisinin yeniden tanımlanmasını savunmaktadır. İnsan doğanın efendisi değil, doğanın bir parçasıdır. Bu nedenle doğa bir bütün halinde korunmalıdır (Özer, 2017: 106).

Sorumsuz insan faaliyetleri ekolojik sorunlarının tümünde olduğu gibi tüm hidrolojik döngüyü de etkilemiştir. 20. yüzyılın sonlarında su kaynaklarındaki ve anlayışındaki önemli değişiklikler su etiğinin ekolojik bir zorunluluk olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Su; insan, canlı, ekoloji, kültür, güvenlik ve ekonomi

açısından vazgeçilmez bir değer olarak kabul edilmektedir. Ancak suya ilişkin sorunların üstesinden gelebilmek için su etiğine ve ilkelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) 2010 yılında suyun bir insan hakkı olduğunu belirtmiştir. Bu anlamda tüm dünyadaki insanların temiz ve sağlıklı suya erişim hakları bulunmaktadır. Ancak bugün yaşanan su sorununun kaynağında ise insan için bir hak olarak görülen suyun aynı zamanda insanın varlığını sürdürmesi için bir meta olarak kabul edilmesi yatmaktadır. Suyun kendi başına aşkın bir değer olarak kabul edilmemesi ve buna karşılık yalnızca insanın varlığını sürdürmesi açısından bir araç olarak görülmesi suya insanmerkezci bir bakışın sonucudur. İnsanmerkezci bakış açısında göre, doğadaki tüm unsurlar insanın kullanımına göre konumlandırılırken, insan da evrenin merkezine yerleştirilmiştir. Hiyerarşik olarak insan diğer canlıların en üstünde yer almış ve doğaya egemen olmak istemiştir (Keleş, Hamamcı ve Can 2009: 74). Uygulamalı yeni bir alan olan su etiğinin merkezinde “insan” yer almakta ve bu nedenle insan faaliyetlerinin doğaya müdahalelerinin etkisine odaklanmaktadır (Grundwald, 2016: 12).

Su etiği şu soruyu sorar: İnsan suya karşı neden ve nasıl ahlaki bir sorumluluk duymalı? Öncelikle suya karşı bakış açısının değişmesi gerekmektedir. İnsanmerkezci anlayış; aile, kabile, topluluk, ulus, cinsiyet ve tüm sosyal grupları merkezine koymaktadır. Çevremerkezci yaklaşım ise; tüm hayvanlar, ekosistem, doğa, dünya ve tüm evreni kapsamaktadır (Harremoes, 2002: 119). Yeni bir su etiğinin insan ile birlikte tüm canlı ve cansız varlıkları da kapsaması ön koşuldur. Pratik bir alan olan su etiği ilkelerinin su yönetimlerinde uygulanması ve geliştirilmesi doğa ve insan için artık bir zorunluluktur.

Türkiye’de su yönetimine bakıldığında ise hem merkezi yönetimin hem de yerel yönetimlerin sorumlu oldukları görülmektedir. Mevzuatta su yönetimiyle ilgili çok sayıda kanun bulunmaktadır. Şehir, kasaba ve köy halkının müşterek ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla ve su kaynaklarının korunmasını düzenleyen 831 sayılı Sular Hakkında Kanun, 1926’da kabul edilmiştir. 1930’da, kullanılan suyun kalitesini ve denetimine dair kuralları düzenleyen 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu yürürlüğe girmiştir. Köylerin içme suyu ihtiyacının karşılanması amacıyla düzenlenmiş olan 7478 sayılı Köy İçme Suları Hakkında Kanun, 1960’ta çıkarılmıştır. Aynı yıl, yeraltı suyunun mülkiyeti, işletilmesi, kullanılması, ıslah ve tadil edilmesi konusunda, 167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun çıkarılmıştır. 1983’te ise sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda tüm canlıların ortak varlığı olan çevrenin korunması amacıyla 2872 sayılı Çevre Kanunu kabul edilmiştir.

Suyun korunması ve yönetimi ile ilgili çıkarılan birçok yönetmelikten bazıları şunlardır: 2004 tarihli Doğal Mineralli Sular Hakkında Yönetmelik, 2004 tarihli Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği, 2005 tarihli İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik, 2011 tarihli Yüzme Havuzlarının Tabii Olacağı Sağlık Esasları Hakkında Yönetmelik, 2011 tarihli Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği ve Kaplıcalar Yönetmeliği 2012 tarihli Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik, 2014 tarihli Sulak Alanların Korunması

Yönetmeliği, 2017 tarihli İçme-Kullanma Suyu Havzalarının Korunmasına Dair Yönetmelik ve 2019 tarihli Su Tahsisleri Hakkında Yönetmelik'tir.

1982 Anayasası'nda belirtildiği gibi yerel yönetimler mahalli müşterek ihtiyaçların karşılanması amacıyla kurulmuştur (m. 127). Bu anlamda belediyelere su yönetimi konusunda insan sağlığının ve çevre bütünlüğünün korunması için çok sayıda sorumluluk verilmiştir. Ancak bugün gelinen noktada içinde Türkiye'nin de bulunduğu coğrafyada hem iklim değişikliğinin etkisi hem de yanlış su politikaları sonucunda yaşanan kuraklık tüm canlı yaşamı için büyük bir kriz haline gelmiştir. İçme suyunun miktarı ve kalitesinin azalması salgın hastalıklara ve hayati sorunlara yol açmıştır. Suyun tarımda ve enerjide kullanımındaki azalma ise ekonomik, sosyal ve güvenlik sorunlarının daha da büyümesine neden olacaktır.

Doğal Hayatı Koruma Vakfı Su Riski Filtresi (WWF Water Risk Filter) çalışmasının sonuçları, Türkiye'de özellikle büyük kentlerin yüksek su riski taşıdığını göstermektedir. Artan nüfus, yanlış su yönetimi, iklim değişikliğinin etkisi sonucunda kentlerin su sıkıntısı ile karşı karşıya kaldığı açıklanmıştır. Rapora göre su kıtlığı yaşayan kentler; İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Bursa, Gaziantep, Mersin, Diyarbakır, Konya ve Adana'dır (WWF, 2021). Ayrıca Türkiye Su Enstitüsü (SUEN) de bilimsel araştırmalar yaparak, stratejik fikirler doğrultusunda ulusal ve uluslararası su politikaları geliştirilmesine destek olmak amacıyla kurulmuş bir düşünce kuruluşudur (SUEN, 2023).

Bu çalışmada, belediyelerin su yönetimini su etiği ilkeleri doğrultusunda dönüştürmeleri gerekliliği vurgulanmıştır. Suyun tutulması, depolanması ve hakkaniyetli bir şekilde dağıtılması belediyelerin temel su yönetimi görevleri arasındadır (Brown & Schmidt, 2010: 4). Adaletli su dağıtımı sadece insanlar arasında değil su etiğinin doğası gereği insan ve tüm doğa için geçerli olmaktadır. Bu nedenle belediyeler su konusunda karar vermede etik değerleri göz önünde bulundurmaları beklenmektedir. Amaç; su ve etik arasındaki bağlantının su yönetimi konusunda dikkate alınmasıdır. Ayrıca çalışmada su yönetiminin yalnızca kaynağından kullanıcıya su sağlama görevinden ibaret olmadığı belirtilmiştir. Su yönetiminin teknik yönlerinin yanında ekonomik, sosyal ve ekolojik boyutları olan hem insanı hem de tüm ekosistemin varlığını ve yaşamsal devamlılığını gözetmek zorunda olduğu vurgulanmıştır.

I. SU ETİĞİ

Su etiğinden önce genel olarak çevre etiğini tanımlamak gerekmektedir. Çevre etiği, 20. yüzyıl ile birlikte felsefi bir disiplin olarak ortaya çıkmıştır. Klasik etik anlayış insanların birbirlerine olan davranışlarıyla ilgilenmektedir. Çevre etiği ise insanın kendi dışındaki dünya ile kurduğu ilişkiyi konu almakta ve insanların doğaya karşı davranışlarında ahlaki kuralların geçerli olmasını savunmaktadır. Bu ahlaki kuralların kaynağı ise doğaya karşı duyulan sorumluluktur (Des Jardins, 2006: 46). Etik bu sorumluluktan ortaya çıkmakta ve sorumluluk duyulan ölçüde daha derin bir bakış açısı sağlamaktadır. Sorumluluklar önce aile, yakın çevre, ülke ve dünyaya duyulurken sonrasında bitkiyi, suyu, havayı ve toprağı koruyacak şekilde daha da genişletilebilmektedir. İnsan ancak sorumluluk alanının

genişlemesiyle ahlaki bir duruş sergilemektedir. Bu duruş ise ekolojik bir vicdan ortaya koyma ihtiyacından doğmaktadır (Özer, 2017: 20-22).

Çevre sorunları Sanayi Devrimi'nden itibaren giderek artarak günümüzde küresel ekolojik bir felaket haline gelmiştir. Bu durum çevreye karşı etik ve felsefi soruların sorulmasını sağlamıştır. Çevre etiği, tüm ekosistemin varlığını sağlıklı bir şekilde sürdürmesi için katkıda bulunmaktadır. Çevre sorunları salt teknik ya da hukuki sorunlar değildir (Des Jardins, 2006: 34-37). Etik boyut görmezden gelinerek gerçekleştirilecek her türlü bilimsel gelişme, yasa ya da politikalar sorunları çözmekten uzaktırlar (Algan, 2008: 191). Çevre etiği yaklaşımları; insanmerkezci (anthropocentrism), canlımerkezci (biocentrism), çevremerkezci (ecocentrism) ve son olarak yeni bir yaklaşım olan gelecekçi (fütürist) olarak gruplandırılmıştır. Gelecekçi yaklaşımda kastedilen sadece insanların değil tüm canlı ve cansız varlıklarıyla dünyadır (Kayaer, 2013: 73). İnsanmerkezcilik yaklaşımı ise zaman içinde zayıfinsanmerkezcilik, yaşarkalma (survial) ve teknomerkezcilik gibi yaklaşımlara dönüşmüştür (Algan, 2008: 191-194). Ayrı iki uçtan biri olan insanmerkezci etik insanı, çevremerkezci etik yaklaşım ise tüm ekosistemi merkezine koymaktadır.

Etik durağan bir alan değildir ve sosyal bilincin artmasına paralel olarak gelişmektedir. Ancak bu dönüşüm kendiliğinden otomatik olarak olmamaktadır. Küresel ekolojik felaketin sonuçları ve bilinçlenen toplumlar beraberinde kolektif bir zihinsel dönüşümü de getirmektedir. Artan sıcaklıklar, uzun süren ve tüm canlı yaşamını tehdit eden kuraklıklar, kaybolan biyolojik çeşitlilik ve giderek büyüyen ekolojik kriz de yeni bir etik türüne ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Su etiği ise tüm dünyada yaşanan su sorununun çözümü için ortaya çıkmıştır (Brown ve Schmidt, 2010: 224). Su, yaşam için zorunlu temel bir insan ihtiyacıdır. Sadece insanın bedensel varlığını devam ettirmesi için değil aynı zamanda ekonomik ve sosyal koşullarını yaratmada da gereklidir. Suyun bu vazgeçilemez hayati önemi nedeniyle dinler ve kültürler suya değer atfetmişlerdir (Doorn, 2013: 104). Ancak son yıllarda suya yapılan insan müdahalesi geri döndürülemeyecek ekonomik, sosyal ve ekolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunlardan bazıları ise; deniz ve okyanus kirlilikleri, endüstriyel amaçlı kullanım nedeniyle doğal su alanlarının kirlenmesi ve yok edilmesi, iklim değişikliğine bağlı olarak şiddetli kuraklıklar ya da yıkımlara yol açan sellerin gerçekleşmesi, su döngüsünün bozulması sebebiyle biyolojik çeşitliliğin hızla azalması, adaletsiz su dağılımı, salgın hastalıklar, göçler ve su savaşları... Suya insan müdahalesinin etik yönlerine odaklanan su etiğinin amacı ise, bu sorunlara çözüm bulmaya çalışmaktır. Bu anlamda su etiği de tıpkı çevre etiği gibi uygulamalı yeni bir alandır (Grundwald, 2016: 11-12).

Dünya Doğal Kaynaklar Enstitüsü (WRI)'nün raporuna göre; dünya nüfusunun dörtte birine karşılık gelen on yedi ülke yüksek kuraklık ile karşı karşıyadır (WRI, 2019). Ekonomik ve hukuksal araçların su sorununun çözümünde eksik kaldığı bugün geldiğimiz noktada açıkça görülmektedir. Uluslararası ve ulusal su yönetimlerini kanunlar, normlar ve kurallar belirlemektedir. Ekonomik araçlarda ise; vergiler, harçlar ve sübvansiyonlar yer almaktadır. Su etiği yönetsel,

hukuksal ve ekonomik araçlar dışında başka bir çözüm sunmaktadır. Bu çözüm suya karşı yapabileceklerimiz ve yapamayacaklarımız konusunda kabul edilmiş ahlaki kurallardan oluşmaktadır (Harremoes, 2002: 113-118).

Dünyanın su konusunda geldiği nokta suyun düşünülmenin aksine sonsuza kadar tükenmeyecek, yenilenebilir bir kaynak olduğu bilgisini doğrulamamaktadır. Su, insan kullanımında olan birçok kaynak gibi sonludur (Schmidt & Peppard, 2014: 12). Su etiği ve su konusunda duyarlılık ise olumsuzlukların artmasına paralel olarak gelişmiştir. Su yönetimi konusunda ilk olarak 1977 Mar del Plata'daki BM Su Konferansı'nda ilkeler ortaya konmuştur. Konferansta tüm dünya halklarının sosyal ve ekonomik koşulları ne olursa olsun içme suyuna ulaşımının bir hak olduğu ifade edilmiştir (Şirin, 2010: 113). BM bünyesinde, 1984 yılında, kurulan Dünya Çevre Komisyonu'nun 1987 tarihli Brundtland Raporu'nda ise su kaynaklarının yönetimi kalkınma düşüncesinin bir aracı olarak ele alınmıştır. 1992 Dublin Uluslararası Su ve Çevre Konferansı'nda suyun ekonomik bir meta olduğu kararı alınmıştır. Su kaynaklarının hızla azalması sebebiyle suyun artık daha etkin ve verimli yönetilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Bilbay, 2020: 174). Ayrıca Dublin'de su kaynaklarının geliştirilmesi ve yönetiminin her aşamasında katılımcı bir yaklaşım benimsenmesi de amaçlanmıştır (Şirin, 2010: 117). 1992 Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda ise su konusuna sürdürülebilirlik vurgusu yapılmıştır. Bunun dışında; suyun sürdürülebilir yönetimin güvenceye alınması, iklim değişikliği ve etkileriyle mücadele, okyanuslar, denizler ve su kaynaklarının korunması da verilen kararlar arasındadır (TC Dış İşleri Bakanlığı, 2021). 1996 yılında kurulan Dünya Su Konseyi (World Water Council) su sorununu küresel politik bir sorun olarak görüp çözümü için genellikle üç yılda bir Dünya Su Forumu adı altında toplantılar düzenlemektedir (World Water Council, 2021). Forumlarda uluslararası su sorunları gündeme alınmakta ve önerilere yer verilmektedir. 2000 yılında kurulan UNESCO Dünya Su Değerlendirme Programı ise her yıl Dünya Su Kalkınma Raporları hazırlayarak su konusunda durum tespiti yapmaktadır (UNESCO, 2021). Avrupa Birliği tarafından 2000 yılında oluşturulan Avrupa Su Çerçeve Direktifi'nde ise su ticari bir meta değil, korunması ve savunulması gereken bir miras olarak tanımlanmıştır. Su Çerçeve Direktifi'nde ana ilkeler şu şekildedir: suyun adil bir şekilde ücretlendirilmesi, suyun kullanımının sürdürülebilirliği, uluslararası iş birliği ve yeni su birliklerinin kurulması, suyun bölgesel değil herkesi ilgilendiren bir konu olması ve su kaynaklarının kirlilikten korunmasıdır (İlhan, 2011: 64). 2010 yılında BM Genel Kurul Kararı ile ilk kez suyun bir insan hakkı olduğu kabul edilmiştir. BM bu karar ile üye devletlerden insan hakkı sorumluluklarını uygulayabilmelerini, vatandaşlarına güvenli içme suyu hizmetleri sağlamasını ve buna uygun araçlar geliştirmesini istemiştir (Kılıç & Karataş, 2018: 54).

Su konusunda 1977 yılında başlayan ve halen devam eden uluslararası çalışmaların yaşadığımız su krizinin çözümünde yeterli olmadığı görülmektedir. Tüm bu politik, hukuksal ve teknik çalışmalar dünyanın su sorununu çözememiştir. Bunun bir nedeni su gibi değerli ve sınırlı bir kaynağın sınırsız taleplere konu edilmesi ve sorumsuzca tüketilmesidir. Temel sorun ise su etiğinin insanmerkezci

bir bakış içermesidir. Bu bakış açısına göre su, insanların ihtiyacını karşıladığı için değerlidir ve bu nedenle de korunmayı hak etmektedir (Armstrong, 2006: 10). BM'nin suyun temel bir insan hakkı olduğunu kabul etmesi de suyun ekonomik bir mal ve hizmet olarak görüldüğü insanmerkezci, faydacı bakış açısını pekiştirmektedir.

İnsan dışındaki varlıkların hak talebinin olmaması onların yaşamsal devamlılığı hakkından mahrum olacağı anlamına gelmemektedir. Var olan insanmerkezci bakış değişmediği müddetçe insan dâhil doğadaki tüm canlı ve cansız varlıkların üzerindeki yıkım süreci ve birçok canlılığın yaşam alanı yok olacaktır (Ertan, 1997: 55-87). Ahlaki bir özne olan insan, ahlaki özne olmayanlara istedikleri biçimde davranma konusunda serbest değildir. İnsanın ahlaki bir özne olması onu doğadan ayrıcalıklı ve sorumsuz kılmamaktadır. Ancak çevremerkezci bir bakış açısı ile özne statüsünde olmayan insan dışındaki doğadaki tüm varlıklar da ahlaki değerlendirmeye konu olabilmektedir. Bu bakış açısı ile doğanın ahlaki değeri görülerek insanlardaki çevre bilincinin gelişmesi ve doğaya karşı sorumluluk duymaları sağlanabilecektir (Çoban, 2020: 308-313). Su hakkının öznesi olan insana, çevremerkezci etik gereği kendi dışındaki türleri ve varlıkları koruma sorumluluğu doğmaktadır. İnsana verilen bu hak suyu sınırsız kullanma özgürlüğü değildir. İnsanın diğer canlıların da ihtiyaç duydukları suya karşı saygı duyma yükümlülüğü bulunmaktadır (Çolakoğlu, 2008: 102). İnsanmerkezci etik anlayışının suya dayattığı araçsal değer insan-doğa ilişkisinde doğanın metalaşma ve yok edilme sürecinin bir parçasını oluşturmaktadır. Su etiğinde çevremerkezci bir yaklaşım ise temelde sorunlu olan insan-doğa ilişkisini araçsal olmaktan uzaklaştırarak suyun içkin bir değeri olduğunu savunmaktadır. Bu değer, varlığın kendisine ait bir amacı olması nedeniyle sahip olduğu değerdir. Bu bağlamda insan dışındaki varlıklar da kendince bir amaca ve değere sahiptirler (Çoban, 2020: 293-296).

Herhangi bir şeyin insan açısından değer nesnesi olabilmesi için insan ile değer vereceği nesne arasında bir bağ kurması gerekmektedir. Araçsal bir nesne olarak görülen suya özne olarak görülebildiği takdirde ona etik bir değer yüklenmiş olacaktır (Örs, 2016: 520). Bir nesne veya eyleme değer atfettiren şey, ona yönelen insanın anlam dünyası ile bağlantısıdır. Ahlaki anlamda değerli ya da değersiz, doğru ve yanlış algısını oluşturmak ancak eylemde bulunan insanın anlam yüklediği olgu ile ilişkisinde ortaya çıkmaktadır (Cevizci, 2006: 52). Kendi içinde bir değeri olan suyun, ahlaki, dini, kültürel ve estetik yönleri de ona ortak bir değer olarak anlam katmaktadır (Çolakoğlu, 2008: 68). Su etiğinin amacı; tüm yaşamı canlı ve cansız varlıkları ile beraber kapsayacak şekilde genişletmektir. Su etiği, tüm türler arasında insanlar ve insan olmayan kullanıcılar için bugün ve gelecekte uzlaşma sağlama ihtimalini barındırmaktadır (Armstrong, 2006: 13).

Su etiğine çevremerkezci yaklaşımda Aldo Leopold'un toprak etiğinden esinlenilmiştir. Leopold, toprak etiğini toprak için doğru olan nedir sorusuyla birlikte açıklamaktadır. Toprağı yalnız insan çıkarı olmasından öte etik ve estetik ile birlikte düşünmektedir. Leopold, doğanın insanla birlikte bir bütün olduğunu savunmaktadır. Doğanın bir unsurunu ya da ekosistemi kurtarmaya çalışan bireysel

yaklaşımların ise çözüm olmayacağını belirtmektedir. Çözüm olarak ise insanların sorumluluk alanlarını toprak, su, biyolojik çeşitlilik ve sonunda tüm doğayı kapsayacak şekilde genişletmesi olduğunu savunmaktadır (Özer, 2017: 123). Leopold'a göre insan dâhil her canlı biyotik toplumun bir parçasıdır ve dünyanın geleceği bu toplumun bütünlüğünün korunmasına bağlıdır (Leopold, 1949). Leopold, ahlakın öznesi olan insanın doğanın kendileri dışında kalan parçaları için de etik bir sorumluluk duymaları gerektiğini ifade etmektedir. Bu nedenle insanın diğer canlılardan üstün olduğunu düşünmektedir. Ancak bu üstünlük insana doğa karşısında bir imtiyaz tanıma değil ahlaki olarak eylemde bulunma hakkı vermektedir. Bu üstünlük sayesinde insan hem kendi türüne hem de diğer varlıkların yaşamına saygı duymaktadır (Özer, 2017: 37-58).

Su etiği, suya atfedilen değerlerin tanınmasıyla benimsenmektedir. Diğer türler ve gelecek için suyun eşit bir şekilde paylaşılması, suyun daha iyi idare edilmesi ve insanlar tarafından korunmasına bağlıdır (Brown ve Schmidt, 2010: 54). Bu anlamda su etiği; suyun varlığını koruyacak, insanlara yol gösterici öneriler ve gözlemler sunacak ilkelerdir. 21. yüzyıl doğaya karşı insan müdahalesinin egemen olduğu ekolojik krizin giderek arttığı bir dünya haline gelmiştir. Suyun canlı bir varlık olduğunu kabul etmek ve bu doğrultuda eylemlerde bulunacak bir su etiği geliştirmek dünyanın geleceği için politik ve felsefi bir duruştur (Schmidt & Peppard, 2014: 5-9).

II. BELEDİYELERDE SU YÖNETİMİ

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2022 verilerine göre Türkiye nüfusunun % 93,4'ü büyükşehir, il ve ilçe belediyeleri sınırlarında yaşamaktadır. Nüfusun yalnızca % 6,6'sı ise belde ve köylerde ikamet etmektedir. Ayrıca ülke nüfusunun 2030 yılına gelindiğinde 100 milyona ulaşacağı düşünülmektedir (TÜİK, 2022). 2021 verilerine göre dünya nüfusunun %56,61'i kentsel alanlarda yaşamaktadır. Bu oran küresel olarak 4,46 milyar insanın kentsel alanlarda yaşadığını 3,42 milyar insanın ise kırsal alanlarda yaşadığını göstermektedir. 2050 yılına gelindiğinde ise bu oranın % 68,4'e kadar çıkması beklenmektedir (Department of Economic and Social Affairs of the United Nations, 2018). Bu verilere göre kentlerin nüfusunun oldukça yüksek olduğu ve buna bağlı olarak çevre sorunlarının daha da artacağı görülmektedir.

Çevre sorunlarının insan ve tüm canlı yaşamını olumsuz etkilemesi sonucunda çevre politikaları dönüşmeye başlamıştır. Sorunların ortaya çıktığı yerde çözülmesi gerekliliği ise yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin bu alandaki sorumluluklarını arttırmaktadır. 1982 Anayasası'nda, mahalli idarelerin il, belediye ve köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulduğu belirtilmektedir (m. 127). Kentte yaşayan insanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları çoğu hizmet belediyelerin alanına girmektedir. Bu anlamda belediyelerin görevlerinden biri de sınırları dâhilindeki nüfusun yaşam kalitesini arttıracak çözümler bulmaktır. Bunların başında yeterli ve kaliteli suya ulaşmak gelmektedir.

Türkiye'de su yönetimi, merkezi idare ve yerel yönetimler arasında paylaşılmaktadır. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ve Su Yönetimi Genel

Müdürlüğü, Türkiye’de su yönetimi konusunda söz sahibi olan Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde yer alan iki büyük kurumdur. Ayrıca su yönetimi diğer bakanlıkların da görev alanlarına girmektedir. Bu bakanlıklar; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’dır.

Su yönetimi konusunda belediyeler ise önemli birer aktör konumundadır. 5216 sayılı kanunda büyükşehir belediyelerine su yönetimi konusunda önemli görevler verilmiştir (m. 7). Maddenin (i) bendine göre büyükşehir belediyeleri “sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamakla” görevlidir. Ayrıca (r) bendinde “su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak” şeklinde başka yetki ve görevleri bulunmaktadır. 5393 sayılı kanunda belediyelere; imar, kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı hizmetlerini yerine getirme görevleri tanımlanmıştır (m. 14). Bunun yanında belediyelerin “... içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak, bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işletirmek, kaynak sularını işlemek ve işletirmek” gibi su yönetimi ile ilgili görevleri de vardır (m. 15). Su ve Kanalizasyon İdareleri ise 1987 yılında 87/11594 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile büyükşehir belediyelerine bağlı özel amaçlı örgütler olarak kurulmuştur. İlk olarak 1981’de, İstanbul’a yönelik çalışmalar yapılmış, zamanla tüm büyükşehir belediyelerini kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmıştır. Büyükşehir belediyelerinde su yönetimi, büyükşehir belediyesi bünyesinde kurulan Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir. Bu kurumların hizmet alanı büyükşehir belediyelerinin görev alanlarıdır. Büyükşehir belediyesi olmayan illerde ise içme ve kullanma suları ilçe belediye yönetimleri tarafından yerine getirilmektedir. Su ve Kanalizasyon İdareleri’nin görevleri 2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’da şu şekilde belirtilmiştir (m. 2):

- İçme, kullanma ve endüstri için yer altı ve yer üstü kaynaklarını sağlamak ve dağıtımını yapmaktır.
- Kullanılmış ve yağış kaynaklı suların yerleşim yerlerinden uzaklaştırmaktır.
- Bölge içinde bulunan deniz, göl, akarsu gibi su kaynaklarının, kıyılarının ve yer altı sularının korunmasıdır. Ayrıca su kaynaklarının kullanılmış sularla ve endüstri artıklarıyla kirlenmesine engel olmaktır. Kaynaklarda yer alan suların kaybını ve azalmasını önlemektir.

Hem merkezi idare hem de belediyelerin su yönetimi konusundaki sorumlulukları; akarsu, sulak alanlar, yer altı sularının yönetimi ve su kullanımının etkinliğinin artırılması olduğu görülmektedir. Kentsel alanlarda ise su yönetiminin daha çok vatandaşlara sağlıklı içme suyu teminiyle ilgili olduğu fark edilmektedir. Bu nedenle geçmişten bugüne gelen su yönetimi, suyu kaynağından kullanıcıya ulaştırmak gibi teknik bir görev olarak algılanmaktadır. Belediyelerin su

konusundaki sorumluluklarında suyun özellikle ekolojik boyutunun göz ardı edildiği görülmektedir. Bu nedenle Türkiye’de belediyeler düzeyinde su yönetiminin çağdaş eğilimler konusunda yetersiz kaldığı söylenebilmektedir (Mutlu, 2007: 24).

Tüm canlı yaşamı için vazgeçilmez bir kaynak olan suyun yönetimi değişen şartlara göre dönüşüme uğramak zorundadır. Su yönetimi konusundaki yetersizlikler ve başarısızlıklar kıtlıklara, gıda güvensizliğine, ekolojik yıkıma, su kaynakları temelli çatışmalara ve milyonlarca insan ve canlı yaşamının kaybına yol açmaktadır. İklim değişikliği sonucu küresel su krizinin etkisinin önümüzdeki yıllarda daha da artması beklenmektedir. Geleneksel su yönetimi temelde teknik bir konu olarak görülmüştür. Ancak suyun varlığının giderek azalması, su kıtlığının ortaya çıkması konunun salt teknik değil, siyasi, sosyolojik, hukuksal ve ekolojik yönlerinin önemini ortaya çıkarmıştır (Doorn, 2013: 97).

1977 Mar del Plata Su Konferansı’ndan itibaren su konusunda küresel bir hareketlenme başlamıştır. Suyun adil paylaşımı, ortak bir mal olması, bir insan hakkı olarak tanınması ve yalnızca meta değil aynı zamanda kültürel bir miras olması gibi çok sayıda yeni kararlar alınmış ve bu kararlar su yönetimlerine de yansımıştır. Bu anlamda çağdaş su yönetimi geleneksel yönetimden farklı bir anlayışı savunmaktadır. Çağdaş su yönetimi anlayışına göre su salt ekonomik bir ürün değildir. Su aynı zamanda toplumsal değeri olan sürdürülebilir bir değerdir. Su yönetiminin temel amacı ise kaynakların paylaşımı ve kullanımına ilişkin kararlar hem insan hem de çevre için adil karar verilmesini sağlamaktır (Brown & Schmidt, 2010: 7). Avrupa Birliği tarafından 2000 yılında su politikalarını biçimlendirmek amaçlı yürürlüğe giren Su Çerçeve Direktifi ile de havza bazlı çağdaş yönetim yaklaşımı benimsemiştir. Direktif, Avrupa Birliği sınırları içindeki su kaynaklarının hem miktar hem de kalite açısından korunmasını hedeflemektedir. Bu sayede Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin su kaynaklarının ortak belirlenen bir standarda göre koruma sağlaması ve yönetilmesi amaçlanmaktadır. Su yönetiminin verimliliğini arttırmak, suyun döngüsü ile uyumlu hem teknik hem ekonomik hem sosyal hem de çevresel boyutlarını da kapsayan entegre bir yönetim sağlamaktır (Avrupa Komisyonu, 2021).

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan 11. Kalkınma Planı (2019-2023), Su Kaynakları Yönetimi ve Güvenliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda küresel su krizinin çözümünde “bütünleşik (entegre) su kaynakları yönetimi” ilkeleri ön plana çıkmaktadır. Entegre su kaynakları yönetimi ekosistem temelli bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım doğal kaynakları koruyarak sosyal ve ekonomik hedeflere ulaşmaya çalışır. Aynı zamanda suyun kullanımı ve ekonomik verimlilik ile beraber çevresel bütünlüğün korunmasını amaçlamaktadır. Entegre su yönetimi suyun bir insan hakkı olduğunu kabul etmektedir. Ancak suyun yalnızca bireysel bir hak değil aynı zamanda diğer insanlar ve canlılarla adil bir paylaşımı amaçlayarak toplumun ve ekosisteminin korunması gerektiği vurgulamaktadır.

Sonuç olarak entegre su yönetiminin temel amacı; ekonomik ve sosyal refahı da gözeterek tüm ekosistemin sürdürülebilirliğinden ödün vermemektedir

(Brown & Schmidt, 2010: 40). Entegre su yönetimi belediye yönetimleri tarafından benimsenerek uygulanabilir. Toplum tarafından benimsenen bir etik çerçeve için de uygulandığı takdirde de başarı sağlayabilecektir. Entegre su yönetimi geleneksel su yönetimin aksine salt teknik sorunlarla ilgili değildir. Ayrıca su yönetiminin ve sosyal ilişkilerin nasıl düzenlenmesi gerektiğine de yol göstermektedir. Su konusunda en büyük sorunların biri suyun adaletsiz paylaşımıdır. Bu anlayışa göre adaletli bir paylaşım su yönetiminin yükümlülüklerinden biri olarak tanımlanmaktadır (Brown & Schmidt, 2010: 9). Su kaynaklarının etik boyutu suyun hem insanlar arasında hem de diğer canlılar arasında adaletli paylaşımını amaçlamaktadır. Bu nedenle belediyelerden beklenen su yönetiminde suyun tek bir faydaya indirgenmeyerek bütüncül bir yaklaşım sergilemesidir.

Etik ilkeleri benimsemiş yönetimin amacı suyu korumaktır. Ekosistem insan tarafından yapılan her uygulamada merkezi bir hedeftir. Bu nedenle ekosistem gözetilmeyerek uygulanan su yönetiminde temelde daha büyük sorunlar yaratmaktadır. Su yönetiminde etik ilkelerin benimsenmesi faydacılıktan uzakta tarihi bir değişimi temsil etmektedir. Etik ilkeler doğrultusunda belirlenen su yönetimi tüm insanlara ve canlılara adil bir paylaşım sağlayacaktır (Brown & Schmidt, 2010: 222-223).

III. SU ETİĞİ İLKELERİ

Tarih boyunca tüm medeniyetlerin gelişimi su kaynaklarına göre şekillenmiştir. Örneğin, Asya toplulukları medeniyetlerini pirinç üretimi üzerine kurmuşlardır. Ancak kuraklık ve su kaynaklarının azaldığı zamanlarda yerel topluluklarda birçok çatışma, ayaklanma ve savaş baş göstermiştir. Varlıklarını suya dayandıran ve ekonomik olarak da bağlı toplumlarda katı ahlak kuralları bulunmaktaydı. Su kaynaklarındaki olumsuz değişim bireylerin, yerel toplulukların ve ulusların ahlaki değerlerinde de değişikliklerin meydana gelmesine neden olmuştur. Bu sonuçlar su etiğinin neden önemli olduğunun göstergesidir. Etik, insan boyutundan topluluğa ve devamında doğaya yönelik kaygılarla genişlemiştir. Artan su sorunları yalnızca ekolojik anlamda yıkımı değil toplumlar arasındaki çatışmayı da arttıracak niteliktedir (Harremoes, 2002: 118-122).

Etiğin işlevlerinden biri de neyin iyi neyin kötü olduğunu tanımlamak ve böylece yapılması ve yapılmaması gerekenleri belirlemektir. Aldo Leopold'un ifadesiyle "bir şey ancak biyotik topluluğun güzelliğini, devamlılığını ve bütünlüğünü korumaya çalışıyorsa doğrudur" (Leopold, 1947). Leopold, su etiğinde neyin kötü olduğuna dair bir ipucu vermektedir. Su sisteminin herhangi bir bileşenini ya da suyun varlığını olumsuz anlamda etkileyen eylemler yanlış ve kötüdür. Çevremerkezci bir su etiği, çevresel doğru ve yanlış nasıl ayırt edilebileceği sorusuna cevap vermektedir. İnsan faaliyetlerinden kaynaklı bir değişiklik su sistemine zarar veriyor ya da sulak alanlarının, nehirlerin, yer altı sularının kirlenmesine yol açıyorsa bu uygulama yanlıştır. Ancak böyle bir etik hem insan yaşamını hem de insan dışı yaşamın korunmasını sağlamaktadır. Su etiği uygulamaları insanın ve doğanın lehinedir. Dolayısıyla insanlığın çevresel ayak izini ve faaliyetlerini azaltması suyun korunması açısından önemli hale

gelmektedir. Aksi durumda doğanın bir parçası olarak insanın doğadan ayrı hareket etmesi kendisi için de daha büyük sorunlara yol açacaktır (Armstrong, 2006: 14).

Armstrong, 2009 su etiği konusunda bir değerlendirme yapmak için suyun işlevlerini tanımlamıştır. Bunlardan birincisi; suyun yaşam için önemlidir. Su, canlı varlıklar için olduğu kadar cansız varlıkların devamı için de önemli kaynaktır. İkicisi; su, toprağı oluşturan bir maddedir. Üçüncüsü; su bir habitat alanıdır, aynı zamanda flora ve fauna ile birlikte kendi başlarına bir yaşam alanı oluşturur. Dördüncüsü ise su doğası gereği organizmaları taşıyan materyalin ana taşıyıcısıdır (138-140). Suyun işlevlerini sürdürmesinde su etiği önemli bir rol oynamaktadır. Su etiği, su yönetim ve uygulama kararlarının alınmasında yardımcı olacak pratik bir araç olarak düşünülmekte ve eylemin sonuçlarının değerlendirileceği bir çerçeveye sunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda su yönetiminin önemli birer paydaşları olan belediyelerin çağdaş su yönetiminde su etiği ilkeleri doğrultusunda faaliyet göstermeleri beklenmektedir. Su etiğinde su yönetimini belirleyen etik ilkeler önerilmiştir. Bunlar; hakça paylaşım ve çevresel adalet, eşitlik ve orantılılık, katılım, kamu yararı, bütünsel yaklaşım, şeffaflık ve etkili yönetimdir.

A. Hakça Paylaşım ve Çevresel Adalet

Suyun bir insan hakkı olduğu gerçeği ile suyun tüm dünya insanları için adil bir hak olarak görülmesi önemlidir. Bu paylaşma yalnızca insanlar arasında değil tüm doğa için geçerlidir. İnsan kullanımı için belirlenen su ekosistemin diğer unsurlarını mahrum bırakıyorsa adil bir paylaşım söz konusu değildir. Su etiği suyun varlığını ve aynı zamanda kalitesinin korunmasını da hedeflemektedir. Su bir yaşam kaynağı olarak kendine ait olan kimyasal dengesinin korunması, insan kullanımından kaynaklı olumsuz kimyasalların suya karışmaması gerekir. Aşırı tüketim nehirleri kurutup, sulak alanları olumsuz etkilediğine dair yüzlerce örnek vardır. Aynı şekilde suyun başka bir yere boşaltılması da doğal kalıpların bozulmasına yol açmakta ve istenmeyen durumların doğmasına neden olmaktadır (Armstrong, 2009: 140). Su etiğinde amaç yalnızca suyu korumak değil suyun ait olduğu habitatı tüm canlı sistemini de korumaktır. Bu nedenle barajların ya da farklı şehirlerden taşınan suların doğal bir alanın yok olmasına neden olduğuna dikkat çekmek gerekmektedir.

Çevresel adalet ise insanlar ve dünyanın geri kalanı arasındaki adaleti kapsamaktadır. Suyun yalnızca insana özgü bir ihtiyaç değil çeşitli canlılar için de gerekli bir kaynak olduğu gerçeğine odaklanmaktadır. Çevresel adaletin sağlanmasında hakça paylaşım, ekolojik bütünlük için bir ön koşul olarak kabul edilmektedir. Su kaynakları insanlara ve medeniyetlere ve aynı zamanda hayvanlara, bitkilere ve doğaya da aittir. Çevresel adalet bir su kaynağı üzerinde doğrudan etkisi olan uygulamaları değerlendirirken kaynak üzerindeki olumsuz etkileri de göz önünde bulundurmaktadır (Doorn, 2013: 370-372). Belediyeler vatandaşlara hizmet amaçlı kurulmuş idari birimlerdir olarak hem insana hem de çevreye hizmet ederler. Kentin içinden geçen derelerin, nehirlerin ve su kaynaklarının tüm canlı ve ekosistem için faydası gözetilerek su yönetiminin belirlenmesi gerekmektedir.

B. Eşitlik ve Orantılılık

Su ihtiyacının karşılanması tüm canlıların sağlığını geliştirilmesi için önemlidir. Ancak gittikçe azalan kaynakların eşit bir şekilde paylaşımında en acil ve risk altında olanlara ayrıcalık tanınması gerekmektedir. Özellikle savunmasız olanlara öncelik vermek, güçsüz olanın dışlanmaması su etiğinin eşitlik ve orantılılık ilkesi gereğidir (Jennings & Kintzele, 2009: 28). 2020 Su Adaleti Raporu'na göre dünyada 785 milyon insan güvenli suya erişimden yoksun durumdadır. Bu rakam dünyada 10 kişiden 1'e karşılık gelmektedir (Water Equity Annual Report, 2020).

Suyun adaletsiz paylaşımı yalnızca bölgeler ve insanlar arasında değildir. Suyun kullanımında büyük bir paya sahip olan tarım sektöründeki yanlış su kullanımı, enerji üretmek için kurulan hidroelektrik santraller, kontrolsüz avlanma gibi bazı insan faaliyetleri de su alanlarına yönelik biyolojik çeşitliliğin yok olmasına neden olmuştur. Mevcut verilere göre 1700 yılından bu yana küresel sulak alanlarının yaklaşık % 90'ını kaybedilmiştir. Yaşayan Gezegen Endeksi raporuna göre ise sulak alanlarda yaşayan biyolojik çeşitlilik % 76 azalmıştır. Aynı rapora göre izlenen "944 memeli, kuş, çift yaşamlı, sürüngen ve balık türünü temsil eden 3.741 popülasyonun ortalama miktarı 1970'ten bu yana yılda % 4'e karşılık gelecek şekilde % 84 azalmıştır" (WWF, 2020).

C. Katılım

Su etiği ilkelerinden bir diğeri ise su konusunda halkın karar alma süreçlerine çevre adına katılım sağlayarak politikaların yapım sürecine dâhil olmasıdır. Su sorununun çözümü merkezi hükümetlerin yanında yerel toplulukların, bölge ve il temsilcilerinin katılımıyla ele alınmalıdır. Yerel düzeyde su soruna odaklanmak, bölgenin habitatının da göz önünde bulundurulmasına ve çevremerkezci bir bakış açısı ile pratik çözümler üretilmesini sağlamaktadır (Beekman, 2002: 186). Ayrıca teknik ve mali desteklerin yine bölgesel olarak değerlendirilmesi sosyal ve çevresel adalet sorununun çözümü için de oldukça önemlidir. Su yönetimi temelde üç temel kavrama dayandırılır. Bunlar; eşitlik, adalet ve nesiller boyu tüm canlıların sağlıklı erişimidir (Hefny, 2007: 32). Su etiği ise ekolojik açıdan bilgilendirilmiş bir toplumu, katılımı, yeterli yönetim mekanizmalarının gelişimini, şeffaflığı, bilgiye erişimi ve müzakereci bir süreci önermektedir (Jennings & Kintzele, 2009: 29). Bu anlamda belediyelerin su etiği ilkeleri doğrultusunda çağdaş bir su yönetimi oluşturma sürecinde en temel yöntem vatandaşların bu sürece katılımıdır. Su sorununun tanımlanmasından soruna çözüm üretmeye kadar her aşamada toplumun bütün kesimlerden çok sayıda vatandaşın katılımı yerel yönetimlerin güçlenmesi açısından da önem kazanmaktadır (İlhan, 2011: 163).

D. Kamu Yararı

Su, ekosisteme ait kamusal bir değerdir. Bu anlamda su yönetiminin etkilendiği her düzeyde topluluk bilgilendirilmeli ve maddi kazanç gözetmeksizin su politikalarına ve su projelerine dâhil edilmelidir. Su hem yaşamsal hem de kültürel olarak ortak ilahi bir semboldür. Bu nedenle bir meta olarak değil doğanın yaratıcı güçlerini barındıran ve tüm ekosistemin ihtiyaç duyduğu yaşamın özü

olarak değerlendirilmelidir. Ancak böyle bir su etiği küresel vatandaşların eylemlerini sorgulamasına ve sorumlu davranmasını sağlar (Beekman, 2002: 186). Su hizmetinin özelleştirilmesi suyu satın alabilenler için bir ürün haline getirmektedir. Bu durumda yalnızca ücretini ödeyebilenlerin faydalanabileceği bir hak söz konusu olmaktadır. Bu nedenle suyun özelleştirilmesi ve satılması kamu yararı anlayışından uzaktır. Belediyelerin temel görevlerinden biri olan içme suyu sağlama görevi kamusal fayda ilkesini gözeterek herkes için eşit ve adil olarak sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle toplum içinde ayırım gözetilmemesin herkesin ve tüm canlıların hakkıdır. Suyun kamu yararı gözetmesi ilkesi insanmerkezci bir bakış açısıdır. Bu bakış açısının değişmesi ve suyun sınırsız ve özensiz kullanımından kaçınılması belediyelerin sorumluluğundadır. Vatandaşların su konusunda sosyal bilinçlerinin geliştirilmesi ve çevre duyarlılığın yaratılması oldukça önem kazanmaktadır.

E. Bütünsel Yaklaşım

Su, gezegen yaşamının temel bileşeni olan bir kaynaktır. Su etiğinin odak noktası tek başına su değil suyun döngüsü ve döngünün atmosferle olan bağıdır (Jennings & Kintzele, 2009: 30). Su etiğinin benimsenmesi, su yönetimine faydacı yaklaşımdan daha çok bütünsel bir yaklaşıma geçişi sağlayacaktır. Su etiğini benimsemiş bir toplum, onarılmaz zararlar verilmeden ekosistemi sağlığına kavuşturabilir. Başlangıçta işleyen bir etik olsaydı, farklı ekonomik seçimler yapılırdı ve doğaya uygulanan şiddetin derecesi büyük ölçüde azalır. Bu bağlamda entegre su yönetimi yaklaşımının belediye su yönetiminde kullanılması ekolojik açıdan önem kazanmaktadır. 21. yüzyılda karşımıza çıkan başlıca zorluk ise su kaynaklarının artık tüm canlılar için kısıtlı olmasıdır. Su kaynaklarının yönetiminin sürdürülebilirliği gıda güvenliği, enerji, ekonomik kalkınma ve büyüme, iklim değişikliğinin sonuçları ile mücadele ve biyoçeşitliliğin korunmasının temelini oluşturmaktadır (WWF, 2021).

F. Etkili Politikalar ve Yönetim

Su döngüsüne yapılan her türlü müdahale gezegenin yaşamında olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu nedenle su yönetimi çevre üzerindeki etkiyi azaltacak, biyolojik çeşitliliği ve insan dışı yaşam miktarını koruyacak şekilde planlanmalıdır. Bu koruma ancak hükümetler ve devletler düzeyinde biyolojik çeşitliliği ve habitat alanlarını koruma politikalarıyla mümkündür. Suyu erişim yaşamın bütünü için mecburidir ve insanlar bu gerçekle suyu tüm canlı yaşamı ile paylaşmak zorundadır. Ancak kaynakların sınırlı olması ve talebin hızla artmasında yeni hukuki kurallara ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle iklim değişikliği sebebi ile kuraklıkların ve buna bağlı olarak ortaya çıkan zararların en aza indirilmesi için etik ilkeler barındıran yeni bir su yönetimi gerekmektedir. Fakat su yönetiminin insanmerkezci bir bakış açısından yeni perspektiflere karşı genişlemesi zorunludur. Çünkü artık el değmemiş bir doğa yoktur. Bu durumda yeni hukuksal ve teknolojik araçlar kullanılmalıdır (Armstrong, 2009: 147). Yeni bir su yönetimi tasarlanırken zengin bir destek sistemine ihtiyaç vardır. Bu destekler; enstitüler, düşünce, hükümet ve BM kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve üniversiteler olarak sıralanabilir (Gorenfeld, 2013: 270). Belediyelerde etkili bir su yönetimi aynı

zamanda şeffaf, hesap verilebilir ve toplumun tüm değerlerine duyarlı olmayı gerektirmektedir.

SONUÇ

Son yıllarda iklim değişikliğinin etkisiyle de artan kuraklıklar suyun sonlu bir kaynak olduğu gerçeğini hatırlatmaktadır. Dünyada artan nüfus, kentleşme, sanayileşmenin etkisinin arttırması, iklim değişikliği ve su kaynaklarının plansız bir şekilde kullanılması beklenen sonun yaklaştığının habercisidir. Tüm bunlar yakın gelecekte insan dâhil tüm canlı yaşamının sudan mahrum kalacağını göstermektedir.

Su etiği ise bu sonuçların çözümü amacıyla ortaya çıkmış felsefi bir disiplindir. Amacı ise suya karşı eylemlerimizin sonuçları üzerine düşündürmektir. Su etiği insanmerkezci bir perspektif içermektedir. Bu düşünceye göre; insan hukuksal ve ahlaki bir öznedir ve insan, su ile araçsal bir ilişki kurmaktadır. Su ancak insana faydalı olduğu ölçüde korunmalıdır. Bu yargı, 17. yüzyılda ortaya çıkan doğanın insan faaliyetleri için bir kaynak olduğu düşüncesinin dört yüzyıl sonra hala geçerli olduğunu göstermektedir. Ancak dünya ekolojik bir felaket yaşamaktadır. Artık insanın dünyaya karşı sorumluluk alma zamanı gelmiştir.

Leopold'un toprak etiğinden ilham alınarak geliştirilen su etiği, çevremerkezci bir bakış önermektedir. Çevremerkezci etik yaklaşımda ise insan doğanın efendisi değil doğanın bir parçasıdır. İnsan doğada varolan tüm canlılarla görünmez bağlarla bağlıdır ve bu bağlılık ona kendi dışındaki dünyaya ahlaki olarak sorumluluk duyma yükümlülüğü vermektedir. Su etiği değişim için evrensel bir zemin ve rehber sunmaktadır. Öncelikle insan dışındaki varlıkların da bir değere sahip olduğu kabul edilmesi gerekmektedir. Değer kavramı zaman içinde değişebilir, genişleyebilir ve tartışılabilir. Suyun bir insan hakkı olması insanlara suyu sınırsız kullanma hakkını vermemektedir. İnsanların mevcut tüketim alışkanlıkları değiştirilerek daha az ekolojik ayak izi oluşturmaya çalışılmalıdır.

Bu anlamda belediyelerin geleneksel yönetim anlayışı terk ederek entegre su yönetim anlayışı ile su etiği ilkelerini benimsemesi gerekmektedir. Ancak suya faydacı bakış açısı değiştiğinde sorunun çözümünde köklü bir dönüşüm gerçekleşme olasılığı bulunmaktadır. Belediyelerde su yönetiminin temel ilkeleri sorgulanarak tüm ekosistem için faydalı ve adaletli su yönetimine geçilmesi su krizinin daha da büyümemesi için oldukça önemlidir.

Sonuç olarak; varlık nedeni kentlerin sorunlarına çözüm yaratmak olan belediyelerin su yönetimini etik ilkeler doğrultusunda güncellemesi uygun olacaktır. Tüm canlılar için yaşamsal bir kaynak olan suyun korunması, paylaşılması ve yönetilmesi hem yerel hem de küresel düzeyde anlamlar içermektedir. Bu kapsamda geliştirilen su etiği ilkelerinin yalnızca insanmerkezci yaklaşımla değil suyun kendine özgü değerinin gözetilerek yönetilmesi çağımız ve geleceğimiz için oldukça önem kazanmıştır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarların herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (2016). İnsan Çevre ve Toplum. İçinde R. Keleş (Yay. haz.). *Bilimsel Özgürlük ve Çevre Etiği*. Ankara: İmge Kitabevi, 3. Baskı, 23-40.
- Algan, N. (2008). İklim Etiği, *Mülkiye Dergisi, Cilt: XXXII*, 191-204.
- Armstrong, A. (2006). Ethical Issues in Water Use and Sustainability, *Area, Vol. 38, No. 1 (Mar., 2006)*, pp. 9-15. <https://www.jstor.org/stable/20004498> Erişim Tarihi: 22.01.2023
- Armstrong, A. (2009). Further Ideas Towards a Water Ethic, *Water Alternatives*, 2(1): 138-147. *Viewpoint - Further ideas towards a water ethic. Water Alternatives* 2(1): 138-147-<https://www.water-alternatives.org/index.php/allabs/41-a2-1-9/file> Erişim Tarihi: 22.01.2023
- Avrupa Komisyonu (2021). <https://ec.europa.eu>, Erişim Tarihi: 01.03.2021
- Beekman, B. G. (2002). Social Change and Water Resources Planning and Development, *Water Resources Planning and Development, Vol. 18, N. 1*, 183-195. DOI: 10.1080/07900620220121747 Erişim Tarihi: 24.01.2023
- Bilbay, Ö. F. (2020). *Bir Kamu Politikası Olarak Türkiye’de Su Yönetimi: Güneydoğu Anadolu Projesi Özelinde Bir İnceleme* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Hatay.
- Brown, P. G. and Schmidt, J. J. (2010). *Water Ethics Foundational Readings for Students and Professionals*, Washington, DC: Island Press.
- Cevzici, A. (2006). *Felsefe Ansiklopedisi*. Ankara: Ebabel Yayınevi.
- Çoban, A. (2020). *Çevre Politikası (Ekolojik Sorunlar ve Kuram)*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Çolakoğlu, E. (2008). *Suya Erişim Bağlamında Su Etiği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Des Jardins, J. R. (2006). *Çevre Etiği*, Çev., Ruşen Keleş, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Doorn, N. (2013). Water and Justice: Towards an Ethics of Water Governance, *Public Reason* 5 (1), 97-114.
- Dünya Doğal Kaynaklar Enstitüsü (WRI), (2019), <https://www.wri.org/blog> Erişim Tarihi: 07.03.2021
- Ertan, B. (1997). Cansız Varlıkların Hakları Olabilir mi? En Azından Tartışabilir miyiz?, *Birikim Dergisi*, S:102. 54-60.
- Goroenfeldt, D. (2019). Why We Need Water Ethics, *American Scientist, Vol: 107, No: 5*, www.americanscientist.org Erişim Tarihi: 07.03.2021
- Görmez, K. (2018). *Çevre Sorunları*, 4. Baskı, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Grunwald, A. (2016). Society-Water-Technology. R. F. Hüttl, O. Bens, C. Bismuth, S. Hoehstetter (Ed.), *Water Ethics-Orientation for Water Conflicts as Part of Inter- and Transdisciplinary Deliberation*, London: Springer Open. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-18971-0_2 Erişim Tarihi: 24.01.2023
- Harremoes, P. (2002). Water ethics-a substitute for over-regulation of a scarce resource, *Water Science and Technology, Vol: 45, No: 8*, 113-124. DOI: 10.2166/wst.2002.0157 Erişim Tarihi: 27.01.2023
- Hefny, A. M. (2007). *Water Ethics*, Marcelino Botín Water Forum, New York: CRC Press,
- İlhan, A. (2011). Yeni Bir Su Politikasına Doğru, *Sosyal Değişim Derneği*, İstanbul. <https://www.suhakki.org/wp-content/uploads/2012/02/yenibirsupolitikasi.pdf>. Erişim Tarihi: 27.01.2023
- Jennings, B. H. and Kintzele, K. (2009). Principles of Water Ethics, <https://humansandnature.org/principles-of-water-ethics/> Erişim Tarihi: 07.03.2021.
- Kayaer, M. (2013). Çevre ve Etik Yaklaşımlar, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Yıl: 1, Cilt: 1, Sayı: 2*, 63-76

- Keleş, R., Hamamcı C. ve Çoban, A. (2009). *Çevre Politikası*, 6. Baskı, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Kılıç, S., Karataş, A. (2018). İnsan Haklarının Bir Bileşeni Olarak Su Hakkı, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Nisan, Yıl: 9, Sayı: 34*. 37-60.
- Leopold, A. (1974). *The Land Ethic*, <https://www.aldoleopold.org/about/the-land-ethic/>, Erişim Tarihi: 07.03.2021
- Mutlu, A. (2007). Su Yönetimi ve Belediyeler, *Yerel Yönetim ve Denetim, C: 12, S: 1*, 20-24.
- Örs, Y. (2016). İnsan Çevre Toplum. İçinde R. Keleş (Yay. haz.). *Etik Açısından Doğal Çevremiz*. Ankara: İmge Kitabevi, 3. Baskı, 515-524.
- Özer, M. (2017). *Doğa Etiği*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Schmidt, J. and Peppard, C. Z. (2014). Water Ethics on a Human Dominated Planet: Rationality, Context and Values in Global Governance, *Durham Research Online*, <https://doi.org/10.1002/wat2.1043> Erişim Tarihi: 07.03.2022
- SUEN (2023), <https://www.suen.gov.tr> Erişim Tarihi: 07.05.2023
- Şirin, T. (2010). Suyun İnsan Hakkı Olarak Değeri, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, C. 16, S: 3-4*, 85-168.
- T.C. Dış İşleri Bakanlığı, (2021) 1992 Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı, <http://www.mfa.gov.tr>, Erişim Tarihi: 07.03.2022
- TÜİK (2020), <https://data.tuik.gov.tr/> Erişim Tarihi:01.03.2022
- UNESCO (2021), <http://www.unesco.org> Erişim Tarihi: 01.03.2022
- UN Department of Economic and Social Affairs, World Urbanization Prospects (2018), <https://population.un.org/wup/Download/> Erişim Tarihi:15.03.2022
- UN World Water Development Report (2021), <https://www.unwater.org> Erişim Tarihi:15.03.2022
- Water Equity Annual Report (2020), <https://waterequity.org> Erişim Tarihi: 04.03.2022
- World Water Council (2021), <https://www.worldwatercouncil.org> Erişim Tarihi: 04.03.2022
- WWF, Su Biterse Herkes Susar (2021), <https://www.wwf.org.tr/?10460/Su-Biterse-Herkes-Susar> Erişim Tarihi: 04.03.2022
- WWF, Yaşayan Gezegen Raporu (2020), <https://www.wwf.org.tr> Erişim Tarihi: 04.03.2022
- Belediye Kanunu. Kanun No: 5393. Resmi Gazete Tarihi: 13/7/2005. Resmi Gazete Sayısı: 25874.
- Büyükşehir Belediye Kanunu. Kanun No: 5216. Resmi Gazete Tarihi: 23/7/2004. Resmi Gazete Sayısı: 25531.
- Çevre Kanunu. Kanun No: 2872. Resmi Gazete Tarihi: 11/8/1983. Resmi Gazete Sayısı: 18132.
- İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun. Kanun No: 2560. Resmi Gazete Tarihi: 23/11/1981. Resmi Gazete Sayısı: 17523.
- Köy İçme Suları Hakkında Kanun. Kanun No: 7478. Resmi Gazete Tarihi: 16/5/1960. Resmi Gazete Sayısı: 10506.
- Sular Hakkında Kanun. Kanun No: 831. Resmi Gazete Tarihi: 10/5/1926. Resmi Gazete Sayısı: 368.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Kanun No: 2709. Resmi Gazete Tarihi: 09/11/1982. Resmi Gazete Sayısı: 17863 (Mükerrer).
- Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. Kanun No: 1593. Resmi Gazete Tarihi: 6/5/1930. Resmi Gazete Sayısı: 1489.
- Yeraltı Suları Hakkında Kanun. Kanun No: 167. Resmi Gazete Tarihi: 23/12/1960. Resmi Gazete Sayısı: 10688.

SUMMARY

Water has always been an indispensable resource for all living things. For this reason, cities and civilizations throughout history have been established and developed near water sources. For years, water has been seen as an unlimited natural resource like the sun, air and wind. However, it has been realized that water is a finite resource that can be depleted due to increasing agricultural irrigation, energy needs, domestic and individual consumption and the uncertainties brought about by climate change. The water problem, which is as old as human history, has become a crisis that cannot be ignored, especially today. The problem of access to

clean water and related economic, social and ecological problems are being experienced all over the world, especially in countries like Turkey that are experiencing water scarcity and feel this risk closely. Therefore, it is imperative to manage this problem, which is common to humanity, both for the present and for our future.

In Turkey, central and local governments are jointly responsible for water management. Municipalities, which are the closest administrative units to the public, are one of the most important actors of water management. The aim of this study is to define water ethics and principles and emphasize that municipalities should operate in line with these principles in water management. In addition, it is to ensure that water ethics and principles are determined as a guide and supported as an idea in water management in municipalities.

The study is based on a critical review of domestic and foreign literature. In this direction, based on national and international legal regulations, printed and digital sources published on the subject were utilized. Researches, publications and data of various institutions and organizations have been used, and conferences on water have been organized to enrich the study.

The first part of the study presents the conceptual framework of water ethics. First, environmental ethics, a new and practical field of ethics, is defined. It is mentioned that an anthropocentric and utilitarian understanding lies at the root of the current water crisis, and it is argued that water ethics and governance should be transformed within an eco-centric understanding as a solution proposal. It has been argued that water does not only represent an instrumental value for humans, but is an important and indispensable resource for the survival of all living life and ecosystems. In this regard, international meetings on water management since 1977 and changing perspectives on water are also included.

In the second chapter, the duties of metropolitan and provincial municipalities in Turkey on water management are mentioned, and the subject is analyzed within the framework of the provisions on water management in the 5216 Metropolitan Municipality Law and 5393 Municipal Law. In this section, due to its importance, integrated water management, which reflects the contemporary water management approach, is also mentioned.

In the last section, the principles of water ethics, which are defined as equitable sharing, environmental justice, participation, public interest, holistic approach, effective policies and management, are explained and interpreted. These principles will enable municipalities to develop a policy that is not only anthropocentric but also inclusive of the environment.

As a result, it is clear that the existence of all living and non-living ecosystems together with human beings depends on water. It has been stated that the water problem experienced especially in cities all over the world is an ecological, economic and social problem, and that the principles of water ethics should be adopted in water management as an equitable solution.